

BIÊN BẢN THẢO LUẬN NHÓM
NGƯỜI DÂN XÃ YÊN HỒ - HUYỆN ĐỨC THỌ - HÀ TĨNH

Sơ đồ chỗ ngồi

	1	2	3	4	5
Ms. Văn					6
	Hạnh	10	9	8	7

Thành phần tham dự

1. Đường Thị Tiêm, 58 tuổi, nữ giới, làm ruộng
2. Nguyễn Quang Trình, 62 tuổi, nam giới, làm ruộng
3. Phạm Thị Sy, 39 tuổi, nữ giới, làm ruộng
4. Hoàng Xuân Văn, 54 tuổi, nam giới, xã viên hợp tác xã nông nghiệp
5. Võ Khắc Kiều, 60 tuổi, nam giới, làm ruộng
6. Phan Văn Tú, 51 tuổi, nam giới, làm ruộng
7. Lê Huân Đức, 53 tuổi, nam giới, làm ruộng
8. Nguyễn Thái Hòa, 58 tuổi, nam giới, chi hội trưởng chi hội nông dân thôn 5
9. Phạm Quang Diệu, 55 tuổi, nam giới, phó bí thư chi bộ, trưởng thôn 5
10. Nguyễn Xuân Minh, 66 tuổi, nam giới, đang làm bí thư chi bộ của Thôn 5

Nội dung trao đổi

H: Hôm nay mời các anh chị đến đây là muốn trao đổi về các vấn đề liên quan đến bão lũ, khó khăn của các gia đình cũng như người dân ở đây là như thế nào. Trước hết mong các anh chị, nhất là các anh chị cao tuổi hơn thì có thể cho tôi biết xem là lịch sử hình thành xóm làng ở đây là như thế nào? Các anh chị đã nghe các cụ ngày xưa kể lại như thế nào?

2: Xóm 5 này gốc trước đây gọi là xóm Mênh, nói chệch đi là chữ Minh, rồi một thời gian gọi là xóm Yên Ngoại. Rồi từ khi mà làm ăn hợp tác đến bây giờ thì chuyển thành là xóm Phúc Văn, Phúc Minh rồi sau đó gọi là Văn Minh. Đến cái thời điểm này thì như vậy xây dựng nông thôn mới thì gọi là, nhập là Trung, Thượng Đình vào một nữa đây thì gọi là Trung Văn Minh. Xóm ở đây có một cái đặc điểm như vậy là ở ngoài là sông La, mà sông La thì như vậy là có con đê chảy qua cái xóm này, trong này trước kia là có một cái hói, gọi là cái hói Ấm. Như vậy hói Ấm này như vậy là, cái con sông La này thì như vậy nó lại bắt nguồn từ ở trên Linh Cảm xuống nhưng mà ở đây nó lại chảy vào đây gọi là cái sông Minh. Cái sông Minh này lại theo cái sông đó ra, qua cống Trung Lương chảy vào đây, vào đến Can Lộc.

H: Thế các anh có được nghe kể xóm này được hình thành từ bao giờ? Từ năm nào không ạ? Từ ngày xưa ngày xưa là cách đây bao nhiêu năm rồi không?

2: Xóm này thì trước đây nếu như theo lịch sử thì trước đây là, đời nhà Trần đây là vua Trần Trùng Quang như vậy là lên ngôi ở đây. Mà thí dụ như đây bây giờ đang gọi như xóm chúng tôi ở đây thì gọi là xóm Dinh. Tức là cái đời nhà Trần Quý Khoáng là đóng đô ở đây. Đó là theo chúng ta học lịch sử đây. Nhưng mà theo tôi đọc tài liệu thì có một cái tài liệu nói là vua là lên ngôi ở cái bên Ông Đường ở dưới này, tức là ở sông La này, trước đây có sông Minh, đóng đô ở đây. Thì cái thời đó là cũng thế kỷ 15. Chứ còn nguồn gốc xóm này thì chắc là lâu rồi.

H: Tức là thế kỷ 15 thì đã có ông vua lên ngôi ở đây rồi, còn trước đó bao nhiêu nữa thì...

2: Trước thì tên địa danh của cái xóm này là có cái xóm Dinh đây này, rồi có cái mã Chứa, là khi tôi lớn lên là tôi thấy được như vậy. Còn về lịch sử về thiên tai thì năm 60 thì tôi là hồi đó thì đang còn là thiếu nhi nhưng mà cũng thấy một cái lụt cũng tương đối lớn. Là năm 60 có cái lụt lớn. Rồi đến năm 78.

1: Năm 54 cũng có một trận lụt lớn, là tôi nghe thông tin lại thôi.

2: Còn bê dê thì như vậy là năm 50 và năm 54. Nghe thông tin lại như vậy.
H: Tức là năm 54 là vỡ dê?
2: 50 và 54, hai năm.
H: Là vỡ cái dê mà...
2: Vỡ cái dê La Giang chảy qua thôn đấy. Hồi đó thì chúng tôi chưa ý thức được nhưng mà lớn lên thì đó là nghe kể lại.
H: Vâng, mời các anh chị khác xem các anh chị có nghe được các ông bà kể lại là ngày xưa xóm làng ở đây như thế nào? Lúc bắt đầu như anh Trình nói là từ thế kỷ 15 đã có một ông vua nhà Trần lên ngôi ở đây thì và lịch sử của xóm làng có lẽ là còn được hình thành từ trước nữa, mà anh Trình cũng không biết rõ là từ bao giờ. Thế thì các anh chị có nghe từ các thế hệ trước kể lại rằng là ngày xưa thì sản xuất và chăn nuôi như thế nào không ạ? Nuôi những con gì hoặc là trồng cây gì? Những cái hoạt động sinh kế của người dân ở đây ngày xưa làm gì?
9: Đây chủ yếu là trồng lúa thôi.
10: Rồi ngày xưa như vậy là có một thời kỳ trồng dâu nuôi tằm.
1: Trồng dâu nuôi tằm.
10: Còn dệt vải nữa.
2: Có nghề phụ là trồng dâu nuôi tằm.
H: Có cả thời kỳ trồng dâu nuôi tằm nữa, là khoảng năm bao nhiêu ạ?
2: Thế kỷ 18, đầu 19 là đang còn... cho đến năm 70 là vẫn đang còn đó.
9: Cho đến năm 60-70 là vẫn đang còn.
1: Vẫn còn khung cửi, vẫn kéo tơ, dệt vải nữa đó.
2: Vì tôi đang nhỏ là mẹ nhà tôi vẫn đang nuôi tằm đó.
10: Thêm vào cái nguồn gốc của cái thôn, cái xóm đây là trước đây phần lớn là nằm phía ngoài kia dê sau rồi mới... đây cái vùng này trước là đang ruộng cả. Sau này mới chiến tranh rồi mới chuyển vào trong này cả. Hồi năm 64 đến 68, 69 thì mới chuyển vào trong, ở vào trong này, chứ trước là ở phía ngoài dê, ngoài kia.
H: Vâng, như các anh cũng nói là có cả cái nghề trồng dâu, nuôi tằm, dệt vải.
2: Rồi nghề rèn.
H: Nghề rèn nữa? Vâng
2: Nhưng mà rèn ở đây chủ yếu là đi rèn ở các nơi.
9: Đi rèn ở các nơi.
2: Còn như ở nhà đây cũng có nhưng mà ít.
H: Như anh bí thư nói rằng là khoảng năm 60-70 vẫn còn dệt vải. Thế tại làm sao bây giờ lại không còn ạ?
10: Sau rồi nghề truyền thống bị mai một đi, nó thất truyền.
H: Thế ngày xưa dệt vải là để mình tự sử dụng trong gia đình hay là có giao thương, buôn bán không?
9: Buôn chứ.
10: Có cả buôn bán, có cả sử dụng.
9: Buôn bán nổi tiếng chứ, ngày xưa là nổi tiếng cái làng Yên Hồ dệt vải. Nổi tiếng về dệt vải.
H: Vâng, thế cái vải này là thường được bán ở đâu? Hay là có thương lái ở đâu đến mua ạ?
9: Tơ lụa, kể cả là các nơi, các tứ xứ đến.
2: Tơ tằm đó, lụa tơ tằm đó.
9: Các bà dệt vải là tơ tằm đó.
10: Hồi trước là chính mẹ nhà tôi cũng là làm nghề dệt vải lâu rồi.
H: Nhưng mà bây giờ là mất mất cái nghề đó phí quá nhờ?
9: Vì không phải là phí chị ạ mà là vì cái nghề này, tức là hiện nay mà nói là công nghiệp hóa nên nó không thể đáp ứng được. Truyền thống ngày xưa thì truyền thống nhưng mà bây

giờ may mặc nó khác rồi. Dùng cái tơ lụa đó bây giờ không phù hợp, cho nên cái nền sản xuất nó mai một.

1: Với lại tầm không nuôi được.

8: Trước các cụ hay mặc tơ lụa chứ bây giờ áo này, quần vải này thì tơ lụa không phù hợp.

H: Nếu như mà tơ lụa chỉ có những người giàu mới mặc đấy ạ, tại nó đắt mà. Thực ra tơ lụa nếu mà vẫn đảm bảo được chất lượng thì vẫn bán được vì người ta lại quay về với những sản phẩm truyền thống.

9: Do lịch sử nó có nhiều biến động lắm cô ạ, tức là cái giai đoạn đó, tức là cái giai đoạn đó, các ông bà sản xuất tơ lụa để đi buôn bán, tức là đi các tứ xứ họ về đây họ nhập cho mình. Đó là cái thời kỳ như vậy là cái chuyển đổi cơ chế, tức là cái sản xuất cây nông nghiệp lúa [lúa] là chính, và do vậy việc phát triển cây dâu là ở đây nó hạn chế đi. Tức là cái nông nghiệp nó lên thì cái cây dâu nó bị chèn ép. Hơn nữa, cái nghề truyền thống, các bà mà biết làm cái nghề đó thì càng ngày càng mất dần đi, thành thử ra không truyền lại. Do đó cho nên nó bị hạn chế.

2: Khi công nghiệp phát triển.

9: Do là công nghiệp phát triển.

10: Trước đây là có một cái vùng gọi là vùng Đồng Dâu, chuyên trồng dâu nuôi tằm.

H: Vùng Đồng Dâu là chỗ nào ạ?

1: Xóm ở trên ngoài bờ sông La, dọc bờ sông La.

7: Ngoài vùng Bồng Sơn.

10: Cũng ở cái xã này gọi là vùng Đồng Dâu.

2: Ngoài hợp tác cũng có một thời kỳ trồng dâu ngoài này này.

1: Vùng Bồng Sơn ngoài nở đó.

2: Dưới này gọi là vùng Bồng Sơn còn trên kia gọi là vùng Đồng Dâu. Đồng Dâu là của khu vực trên kia

1: Chỉ trồng toàn dâu thôi ở dọc bờ sông La.

H: Bây giờ thì không còn nữa. Thế cái Đồng Dâu đấy bây giờ thì đem ra trồng lúa ạ?

7: Sau rồi chiến tranh, bom bả thành hố thì không trồng được.

H: thế bây giờ tôi sẽ nhờ các anh chị vẽ bản đồ thôn xóm lên tờ giấy này. Một người vẽ còn các bác sẽ góp ý. Vẽ cả hệ thống tưới tiêu, mương máng của xóm mình nữa.

Các thành viên nhóm bàn bạc và vẽ sơ đồ thôn xóm (Từ phút 12:30 đến 24:46)

14:35

1: Vẽ phác qua cái đường đê La Giang cái là xong.

2: Năm 1934 mới đắp đê, tức là đây là có phù sa của sông La và sông Minh. Năm 1934 mới có đê La Giang đấy.

H: Năm 1934 mới có đê còn trước kia là không có?

2: Vâng, nên là có cái phù sa của cái sông La và sông Minh này.

H: Như thế thì đất đai sẽ tốt hơn đúng không?

2: Vâng, đất tốt hơn.

1: Nhưng mà lại lụt lớn.

H: À, lại lụt lớn. Thế còn từ ngày có cái đê thì là đỡ lụt hơn à?

2: Không đây là cái nước ở bên trên này nó trút xuống đây, nó đổ xuống đây do đó nước nó lại ngưng tụ ở đây. Ở đây có một cái cống thoát đây, cống Trung Lương thoát nước ở đây nhưng mà cái xóm đây nếu mà ngoài đê mà nước to thì người ta đóng cống lại.

7: Mưa từ trên ngàn là nó dồn về đây thì nước dâng lên mà nước ngoài đê to thì phải đóng cống nên không tháo nước đi được.

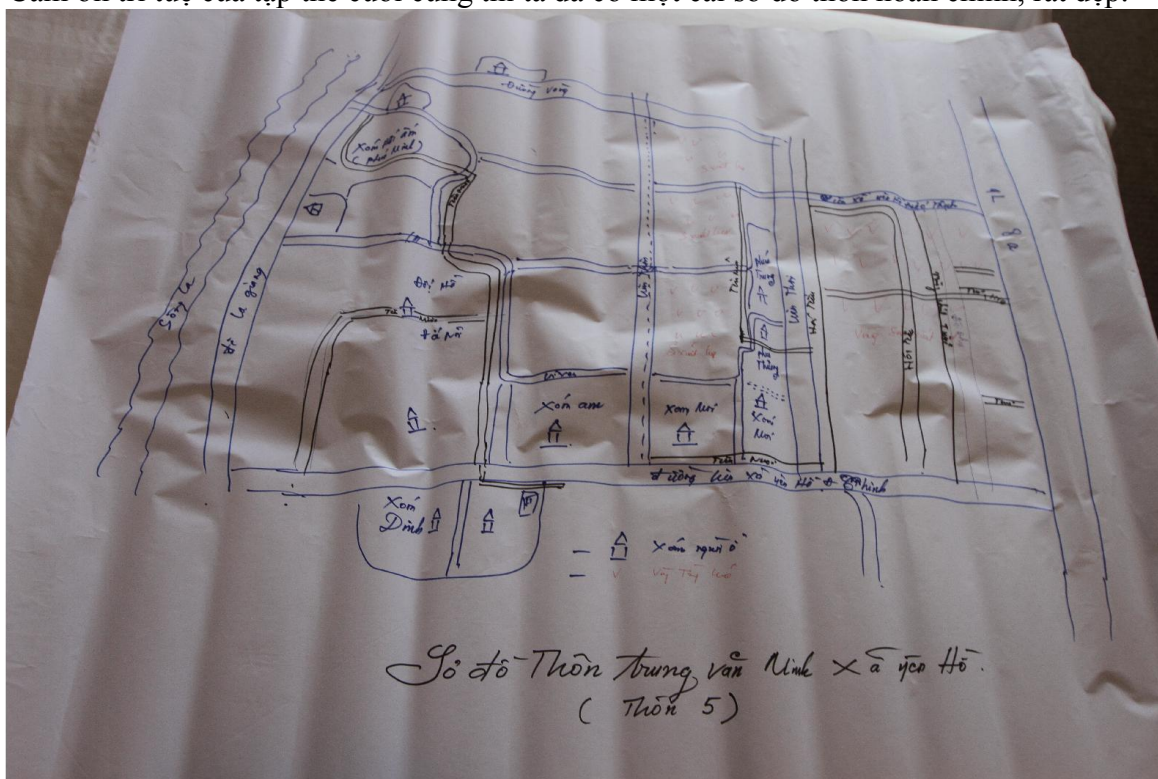
H: Tức là nước ngoài đê sông Lam là nước to mà trong này thì lại đóng cống lại, thế thì mưa bao nhiêu thì nước cứ dâng lên ở đây.

15:20

19:12

- 2: Hệ thống tiêu chỉ là tiêu nội bộ trong xóm đây thôi. Tiêu là tiêu trong đường trục.
- 1: Cái mương này là mương chính đấy, chỉ khi nào nước trong này cao hơn nước ngoài sông thì họ mới mở cống.
- H: Chỉ khi nào nước ở trong này cao hơn nước ở ngoài kia thì họ mới mở cống?
- 1: Vâng, mở cống để xả hết cái nước ở trong ni ra. Khi mô mà nước ở ngoài La Giang to hơn ở trong ni thì họ lại đóng cống.
- 10: Đóng cống thì ngập úng thôi, gọi là ngập úng thôi.
- 1: Chờ khi mô nước sông La xả, xả nước sông La ra biển.
- H: Ừ, còn nếu họ không mở là mình cứ chịu ngập trong này thôi?
- 1: Ngập úng rúa.
- 2: Nói chung tiêu cũng không ăn thua.
- 10: Tiêu là tiêu theo cái cống Hạ Vàn trong kia, trong Can Lộc đấy, nhưng mà nó chậm. Tiêu một ngày được khoảng vài phân nước.
- H: Thế từ đây vào Can Lộc có xa không ạ?
- 10: Khoảng 20 cây.
- 5: Đức Thọ giáp Can Lộc đấy.
- 1: Đó là nước chảy ngang còn chính đây là đổ ra cống Trung Lương, ra sông La là đúng. Nhưng mà khi sông La dâng cao một cái là họ đóng cống là ở đây thành cái vũng. Khu vực này giống như một cái hồ chứa nước. Sản xuất cái thu hệ rất là bấp bênh là vì rúa đó. Là vì cái hồ chứa nước đó.
- 3: Đến mùa mưa lụt, đây chưa mưa thì nước đã đổ về. Mưa độ một tuần là nước gần đến trước cổng nhà rồi.
- H: Thế nhưng mà mưa thế thì cả xã này cùng bị như thế hay chỉ có một mình thôn này thôi?
- 3: Chỉ có mình thôn này bị thôi.
- 1: Ở trên ủy ban họ không bị màn chi cả.
- 10: Thôn này là trũng nhất vì mình gần sát với miệng cống mà.
- 6: Gần sát cống Trung Lương đây mà.
- H: Gần sát cống Trung Lương?
- 1: Vâng, ở các thôn nó nước đổ về đây cả. Toàn bộ họ chảy trên nó về dưới ni cả. Ở ủy ban lụt đàng [đường] thì ở đây lụt nhà rồi.
- H: À như vậy là trên ủy ban có lụt đường thì ở đây đã lụt nhà rồi?
- 1: Vào cả giường nằm luôn.
- H: Gọi thôn mình như một cái hồ chứa nước. Mặc dù có hệ thống tiêu như thế này nhưng mà không ăn thua gì cả.
- 3: không, chẳng qua là để cho có cái dòng chảy thôi.
- 5: Nhưng mà ngang nước rồi không chảy được.
- 10: Họ đang có làm cái dự án để làm cái đường tiêu úng lớn cho cả xã nhưng mà rồi mấy năm nay chưa làm được.
- H: Hệ thống tưới, rồi hệ thống tiêu. Hệ thống tưới thì vẽ màu đỏ, hệ thống tiêu dùng màu đen.
- 2: Trước đây, trước khi đắp đê là Pháp nó xây dựng một hệ thống thủy lợi, tức là đây có một cái hệ thống tiêu nhỏ, cách đây khoảng chừng 400 mét là có một cống tiêu nữa này, rồi mới đến cái cống lớn Trung Lương. Tức là nó phải tiêu cục bộ từng vùng một nhưng mà sau khi đắp đê lớn rồi là coi như quy tập lại là lấp hết các cái cống nhỏ. Năm 68 chiến tranh là coi như là bị tàn phá, sau đó thì lấp hết.
- H: Thế đáng ra là không nên lấp những cái cống đấy đúng không?
- 2: Như nhà tôi đây cái cống xóm Vạn đây mà thủy lợi rất thuận tiện đó.
- 1: Thiết kế của Pháp rất chuẩn hơn ta. Nó có thêm 2 cái cống nhỏ để tiêu cục bộ, không chỉ dựa vào cái cống Trung Lương.
- 10: Cũng như cống trên Bồng Sơn đấy. Còn cái cống xóm Vạn đây là cống vuông đấy.

- 1: Giò nước ngoài đê La Giang cao cái là họ đóng cống cái là trong này thôi, trong này chịu lụt. Nhiều khi trong này cao hơn nước ngoài kia rứa đó.
- 6: Họ đóng cống thì bên trong này tụ lại.
- 25:00
- H: Cảm ơn trí tuệ của tập thể cuối cùng thì ta đã có một cái sơ đồ thôn hoàn chỉnh, rất đẹp.

Sơ đồ Thôn 5 (thôn Trung Văn Minh) – xã Yên Hồ - Hà Tĩnh

- H: Câu hỏi tiếp theo chúng tôi muốn xin ý kiến của các anh chị, như lúc này trong lúc vẽ các anh chị có trao đổi lại là ở đây giống như một cái hồ chứa nước. Và anh Trình thì cũng nói là trước đây khi mà Pháp nó thiết kế là có hai cái cống phụ. Trước đây khi mà có hai cái cống phụ đây thì độ ứng ngập nó cũng giảm đi đúng không ạ, bởi vì là nó có thể tiêu nước cục bộ. Thế nhưng mà từ khi làm xong cái con đê kia, con đê La Giang thì lại đóng hai cái cống đó lại thì lại thành ra là khó tiêu nước. Cái điều đó thì người dân mình có bao giờ nói lại với chính quyền không ạ? Tức là vì nó ngập như thế thì mình có nên nói lại với chính quyền để mở lại hai cái cống đấy không ạ?
- 2: Không là vì đê trước đây là bé, bây giờ đê lớn gấp đôi rồi, mà cao gấp đôi rồi.
- 9: Tôi cũng nói thế này, tức là ngày xưa ở đây có cái sông chắn ngang đây gọi là sông Lấp. Sông Lấp đó là trước đây có cái cống âm do bọn Pháp xây dựng, tức là mục đích tiêu nước.
- 2: Có có, cống âm ở trước nhà tôi đây. Cống Hồng Thái là một, cái cống ở trước nhà tôi là hai.
- 10: Sông Lấp là khác. Sông Lấp là trước là do dân ở đó cả.
- 9: Nhưng từ sau đó nhân dân là cũng tin tưởng vào cuộc cách mạng của nhà nước, tức là có cái cống Trung Lương là cái cống lớn, cống hiện đại rồi. Thế cho nên là ở đây là tiêu hai đường, tiêu một cái đường nhánh vào đây, tiêu một đường là chạy về sông Nghèn, tức là ở trong Đô Diễm đó. Hàng năm thì ở đây như cái vũng, người ta gọi là cái vũng vì ở đây là cái vùng Hạ, trên kia là cái vùng Thượng. Vùng dưới này gọi là hạ lưu, toàn bộ nước ở các cái vùng trên, từ ở Đức Nhân, Đức Xá cho đến tất cả là đều đổ về đây hết thì bắt đầu mới

tiêu qua cái cống Trung Lương là một, qua cái đường Nghèn là hai, qua cái cống Nghèn là hai.

H: Vâng. Nhưng mà ý tôi muốn hỏi rằng là hai cái cống mà trước đây, bây giờ nó không còn nữa, nhưng như các anh chị nói là vùng này là nơi mà tất cả nước nó đều đổ về đây thì dân của mình ở đây là phải chịu ngập đúng không ạ?

2: Vâng.

H: Ngay cả ủy ban của mình ở đây là cũng ngập nhưng không bằng ở đây. Thế thì có bao giờ mình đề xuất với ủy ban hoặc với cấp trên để mà họ mở lại hai cái cống bé để mà nó tiêu bớt nước đi không?

9: Chưa chị ạ.

10: Không mở được bởi vì là bây giờ hệ thống đê đã lớn rồi.

9: không vì cái lý do thế này, cái đó là ngày xưa dân chưa mở rộng các công trình.

10: Mà toàn bộ vùng nước ở đây là sẽ đổ ra một cái hói, để nó đổ ra một cái cống.

H: Tức là bắt buộc phải đi theo một cái quy hoạch như thế và không thể mở lại được hai cái cống kia?

9: Vâng, phải theo cái quy hoạch như thế, không thể mở lại được.

H: Vâng. Thế thì bây giờ mọi người có thể cho chúng tôi biết xem là theo quan sát của các anh chị thì ở địa phương này thì mình thường chịu ảnh hưởng của bão lũ. Ở đây có chịu ảnh hưởng của xâm nhập mặn không ạ?

All: Có chứ.

H: Cũng có. Thế thì các anh chị có thể cho biết xem là 10 năm trước thì thôn của mình bị ảnh hưởng như thế nào và hiện nay thì bị ảnh hưởng như thế nào? Khi mà có bão có lũ thì bị ảnh hưởng như thế nào và khi mà có xâm nhập mặn thì bị ảnh hưởng như thế nào? Và đến bây giờ thì ảnh hưởng như thế nào, nó có thay đổi so với 10 năm trước không?

1: Thì thực tế tôi sống ở đây từ nhỏ đến giờ thì thấy là từ trước đến nay ta làm nông nghiệp không cấy thì là phụ thuộc vào thời tiết thì là khác. Từ khi ta có cái chủ trương là có một trạm bơm xây dựng thì là ta chủ động được nhưng mà ở cái vùng này là vùng trũng thì nó có những cái rất là khó xử lý. Là vì chưa lụt thì đã lụt mà chưa nắng thì đã hạn. Vậy tại rằng mà nó hạn, hàng năm thì chúng ta, trước đây hồi năm 1992 khi ta chuyển cơ cấu ruộng về cho người dân là “năm khâu ba khoán” đó thì là mấy năm liên tiếp đó thì khí hậu nó cũng tương đối thuận lợi. Sau đến năm 98 là nước mặn xâm nhập, thì cũng không biết vì cái lý do gì, do nóng lên hay là do cái rằng gì, cái đó thì không biết nhưng mà cảm thấy là nước mặn xâm nhập từ năm 98 đến nay.

H: Năm 98 bắt đầu mới bị nước mặn?

1: Năm 98 là bắt đầu bị nước mặn xâm nhập vào hệ thống sản xuất cây vụ thu, cho nên nó bị ảnh hưởng vô cùng bởi cái nhiễm mặn này. Vì hạn hán thường thường, vì đây là cái miền Trung du, gió Lào, em không biết có tưởng tượng được cái gió Lào ở đây mô?

H: Em biết rồi.

1: Ừ, cái gió Lào của dân miền Trung đây là ghê gớm lắm. Qua cái đợt gió Lào lại không có mưa cái là nước mặn xâm nhập lên. Mà để cho kịp cái thời vụ sản xuất vì là theo cái cơ cấu cây trồng cấy thì là cái thời điểm đó ta phải cấy, mà cây thì khi nước mặn lên cái thì mạ chết đàng mạ, gieo cũng chết mà bắc cũng chết, cho nên nó ảnh hưởng đến cái năng suất cây trồng, thì cái dân vùng ở đây rất chi là khó làm ăn vì cái thu hè, rồi đến cái đông xuân, cái đông xuân thì lại lạnh giá. Ở, cái vùng đất khắc nghiệt vô cùng. Mùa đông thì rất chi là lạnh giá, mạ bắc là chết. Thì giờ hiện tại thì là cái khoa học nó đã phát triển thì người dân đã tiếp cận được với cái khoa học thì đã biết phủ nilông thì hạn chế được cái chết của mạ. Nhưng mà khi lúa trổ, lúa trổ thì dân miền Trung này thường thường nếu như mà bị cái rét “nàng Bân” thì lại, thường thường cứ sang tháng 3 thì lại có cái rét “nàng Bân”, thì lại bị quả rét nó thì cái năng suất lại kém. Cho nên cái cây trồng ở cái vùng trung du này rất chi là khó làm.

H: Thế theo ý kiến của chị là về mặt sản xuất là bị ảnh hưởng rất nhiều đúng không ạ. Vàng, mời anh áo xanh nhé. Anh thấy rằng là cách đây so với 10 năm trước thì là cái ảnh hưởng của bão, lũ và xâm nhập mặn là như thế nào?

4: Báo cáo với chị là theo tôi, cách đây 10 năm trước đó thì là là chịu ảnh hưởng của cái lụt lớn. Vì cái làng Yên Hồ này thì nói thật với chị là chưa mưa thì đã lụt mà chưa nắng thì đã hạn.

H: Thế cái lụt đây so với 10 năm trước thì nó nhiều hơn hay ít hơn?

2: Nặng hơn.

1: Giờ nhiều hơn trước đây.

4: Ngập nhiều hơn.

H: Vàng, bây giờ nhiều hơn trước. Thế ví dụ là cách đây 10 năm thì một năm nó có bị ngập mấy lần và bây giờ thì bị ngập mấy lần? Các anh có thể nói được không? Mời anh. Mọi người nói là 10 năm trước thì ngập lụt ít hơn bây giờ, bây giờ thì tăng lên, đúng không ạ?

6: Vàng.

H: thế thì anh có nhớ là 10 năm trước thì một năm bị lụt mấy lần và bây giờ thì bị mấy lần ngập?

6: Nói chung thì cái lụt ngập ấy thì 10 năm trước ấy thì một năm có đến một vài ba lần thôi, nhưng bây giờ thì hầu như là liên tục. Nói chung đây mà mưa vài ngày là coi như đã ngập úng cả rồi.

H: Thế bây giờ có mưa nhiều hơn 10 năm trước không?

6: Mưa nhiều hơn chứ.

3: Năm nay lại còn mưa nhiều hơn nữa.

H: Vàng, năm nay mưa nhiều hơn. Thế cái lần ngập gần đây nhất là hôm nào ạ. Hôm nay thì không thấy ngập.

6: không, cách đây có lẽ cũng phải vài chục ngày.

1: Hơn một tháng rồi.

H: Tháng trước thì là đang ngập? Lụt đến đâu ạ?

1: Vàng. Lụt đến đường kia đấy chị ơi. Lụt cả đến cái nhà kia nữa.

H: Tức là ngập lên cái nền nhà này?

1: Ừ.

H: Thế ngoài đường kia là...

6: Ngâm nước hết đó.

1: Lợi lên đến trên này. Nhiều nhà là nước vào nhà.

H: Vàng, thế là lợi đến bắp chân. Nhiều nhà là nước vào nhà rồi.

2: Còn 2010 là phải lợi đến thắt lưng.

8: 2010 là lụt nền nhà toàn phần. Tính đến những năm gần đây thì lụt 2010 là lớn nhất.

H: vàng. 2010 là lụt lớn nhất.

1: Em tưởng tượng là nước ngập hết cái bờ rào kia.

H: Thế tức là nó phải ngập lên đến cái cửa kính của ô tô kia?

1: Vàng. Phải lên đến đó.

8: Xe không vào cứu trợ được.

H: Thế ngập bao nhiêu ngày như thế ạ? Năm 2010 ấy.

1: Ngập gần một tháng.

4: Ngập gần một tháng đấy.

H: Vàng, ngập gần 1 tháng mà nước nó rút rất chậm đúng không?

8: Công Trung Lương không mở.

2: Nước tiêu chậm.

3: Ngoài đê này, ngoài sông nước rút thì trong này mới bắt đầu rút dần.

H: Tức là nước ngoài sông nó rút thì trong này nước mới rút được?

3: Vàng, phải ngoài sông rút.

4: Ngoài sông rút thì trong này mới rút được. Nước sông La mà chưa rút thì trong này chưa rút được.

H: Như thế trong mấy năm gần đây thì lụt năm 2010 là lớn nhất?

8: Năm 2010 là lụt lớn nhất. Còn trước đây là năm 78.

1: 78 rồi 89 nữa.

H: Lụt trong vòng 1 tháng?

8: Năm 89 là bão to nhất.

H: Năm 89 là bão to nhất.

10: Theo quy luật 10 năm một. Năm 78, rồi 88, 98 và 2010 là lụt to nhất.

3: 2010 là lụt to nhất. Cả một tháng trời ngập, ở trong nhà, không ra được khỏi nhà.

H: Vâng. Thế thì lúc mà nó ngập như thế thì đời sống của người dân như thế nào? Tình hình tăng gia sản xuất như thế nào?

3: Đến hôm mà, đến cái tháng nó thì không có gì để mà tăng gia nữa, nhưng mà ở trong nhà thì toàn bộ bà già, con nít thì ở trong nhà còn đàn ông thì cứ một thuyền cái là đi mua cái này, cái nọ về là để làm thức ăn cho gia đình thôi.

2: Đàn ông phải đi chống lụt.

H: vâng, đi chống lụt. Thế ở đây có phải nhà nào cũng có thuyền không ạ?

3: Ở thì cũng có một cái thuyền tôn nhỏ nhỏ để cho họ đi lại, rồi đóng bè chuối.

H: Đóng bè chuối, tức là đành phải di chuyển trên các phương tiện như thế thôi. Thế còn phụ nữ với con nít thì...

3: thì ở trong nhà.

H: thế ở đây phụ nữ với con nít có biết bơi không?

3: Không, không biết.

2: Còn đa số là biết.

1: Ít thôi, không biết thì ít thôi.

H: Thế em có biết bơi không?

3: Biết ạ.

H: Chị biết không?

1: Biết.

H: Thế các anh có biết không?

10: Như lớp chúng tôi là biết hết. Bây giờ trẻ con cũng biết bơi.

3: Trẻ bé bé là không biết.

1: Trẻ bé là không được tắm sông nên không biết.

10: Lớn lên tí nữa là bắt đầu nó lại đi học bơi. Trẻ lớn lớn là biết bơi hết.

H: À nó lớn là nó học bơi. Thế các cháu đi học thì các anh chị thấy ở trường người ta có dạy môn bơi không?

3: Ở đây không được bơi.

1: Chưa có, bởi vì không có bể bơi.

7: Gia đình đưa các cháu ra ngoài sông tắm rồi,

1: rồi tự tập bơi.

H: Vâng, thế các anh chị cũng nói là cái khó khăn về đời sống là lúc đó là chỉ có thuyền hoặc bè là di chuyển đi mua đồ ăn thôi, còn là phần lớn phụ nữ và trẻ em ở ở trong nhà, coi như là không có làm ăn được gì trong những ngày đó?

1: Vâng, không làm ăn gì được.

H: Cây cối của mình lúc nó ngập như thế thì mất hết à?

1&all: Mất hết.

6: Máu là mất hết.

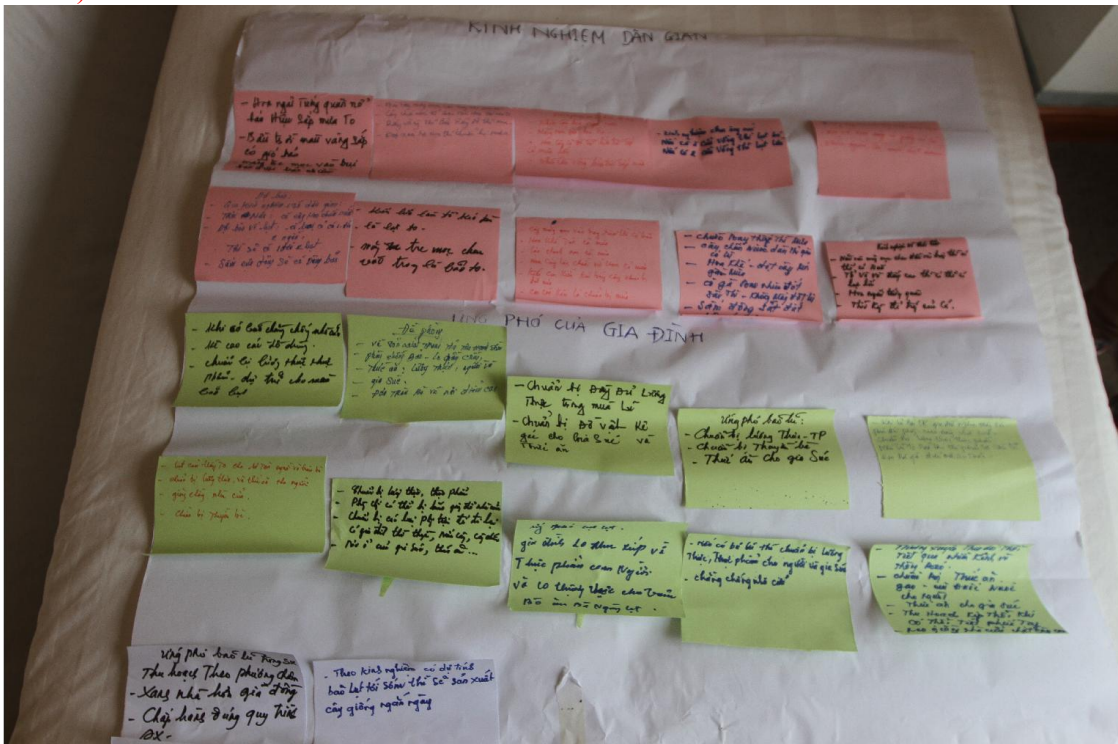
10: Hư hết.

H: Thế thì thí dụ như là đồng vườn thì lúc mà trước lụt thì cũng có những cái thông báo thông biết thì mình có kịp thu hoạch gì về không?

- 1: Không, không kịp em ạ.
 3: Không có gì mà thu hoạch cả.
 1: Nước về xối xả.
 H: Vàng, thế chăn nuôi thì lúc đấy thế nào?
 3: Trâu bò thì lên trên nhà ở. Trâu bò thì vào trong nhà ở với người luôn. Kê lên.
 7: Trâu bò cho ra bờ đê.
 3: Hoặc là một số hộ thì cho ra bờ đê.
 H: Thế thì nếu mà nước nó ngập lên đến kia, mà ngập lên đến cả tháng trời như thế thì nguồn nước sạch ở đâu để mà mọi người có thể sinh hoạt được, ăn uống bằng nước nào?
 1: Ăn nước mưa.
 3: Thì có một cái bể chứa nước mưa.
 All: Bể chứa nước mưa.
 H: Nước mưa có đủ không ạ?
 3: Đến mùa đó thì nước mưa nhiều.
 2: Một số có giếng khơi, giếng khoan, người ta đổ nước vô thùng xi măng.
 H: Giếng khơi thì làm thế nào?
 2: Một số giếng trong gia đình đấy, trước đây họ còn giữ lại.
 H: À tức là nước nó chưa ngập vào đến cái giếng khơi.
 3: Chưa. Hẳn còn đang lòi ống đó.
 H: Bây giờ chúng ta sẽ thay đổi cái cách làm việc một chút, nghĩa là chúng tôi muốn các anh các chị sẽ viết vào các tờ giấy này, mỗi người đều có bút, thì các anh chị sẽ viết những kinh nghiệm dân gian ngày xưa được ông bà ta truyền lại thì mình cũng biết cách làm thế nào để có thể đoán trước là sẽ có bão, có lũ, có lụt. Ví dụ như là căn cứ vào những hiện tượng nào nhìn thấy để biết được là à năm nay sẽ có lụt to hay lụt bé, có lụt hay là không? Có bão hay là không? Ví dụ như là một số câu ca dao, tục ngữ mà người ta đã nói rồi ý “ráng mỡ gà ai có nhà phải chống”... Chúng tôi muốn biết những kinh nghiệm dân gian ở tại đây thì bây giờ mỗi người sẽ viết vào một cái tờ giấy màu hồng này.

Tất cả các thành viên viết các kinh nghiệm dân gian trong dự báo thời tiết (từ phút 39:40 đến 45:37)

Kinh nghiệm dân gian trong dự báo thời tiết và ứng phó với ứng lụt của hộ gia đình

H: tôi xin phép tổng kết các kinh nghiệm dân gian trong dự báo thời tiết của các anh chị và các anh chị khi thấy còn thiếu gì thì có thể bổ sung thêm. Ở đây thì có một ý kiến là hoa ngải tướng quân nở thì báo hiệu sắp mưa to. Hoa ngải tướng quân là hóa gì ạ, trông nó như thế nào ạ?

3: Cây hoa rất đẹp mà mọc ở bờ sông.

10: Gọi là hoa chuối nước đó. Ngải tướng quân cũng là hoa chuối nước.

H: Vâng bên Nghệ An gọi là hoa chuối nước. Bầu trời màu vàng sắp có gió bão. Măng tre mọc vào bụi báo hiệu bão nhiều. Măng tre mọc mà quay vào trong.

2: Đúng rồi.

H: Vâng cái đó thì... Cây hoa chuối nước này, loại có có một đến hai ngón.

All: Cỏ gà đấy.

H: Cỏ gà có một đến hai đốt thì...

10: Cỏ gà có đốt màu trắng thì sẽ báo cho biết có bao nhiêu trận lụt.

2: Nếu 1 ngón thì 1 trận lụt, mà 2 ngón là 2 trận lụt.

H: Sấm cửa đông thì sẽ có giông bão, tức là sấm mà nó ở hướng đông thì là, mình nghe thấy nó từ hướng đông thì sẽ có giông bão. Ở đây cũng có ý kiến về hiện tượng măng mọc vào trong hoặc chúi vào trong bụi. Rồi là cây chuối nước trở hoa. Ráng vàng thì bão, ráng đỏ thì mưa, rồi đợt soài ra non thì chuẩn bị mưa đúng không ạ? Ở đây có phải đúng là đợt soài không ạ?

10: Đợt soài đó.

H: Rồi mọi người nói là nhìn cây hoa ngải nước là cây hoa ngải tướng quân này, măng mọc giữa bụi này. Hoa cây cỏ gà trở thì biết trời sắp có mưa lớn. Nhìn cầu vồng biết trời sắp mưa. Nếu có cầu vồng là trời sắp mưa đúng không ạ? Vâng, nếu có một cầu vồng thì lụt bé mà nếu có hai cầu vồng thì lụt lớn, có phải là trong đợt đó nếu mình thấy có hai lần xuất hiện của cầu vồng thì là lụt lớn?

3: À chị ơi, mẹ em có một cái kinh nghiệm là đi sông nước ấy, là khi nào mà tháng 2, tháng 3 mà khi nào nó trở một cây cầu vồng trên đây là năm ấy là chỉ lụt bé thôi, mà năm nào mà nó trở hai cầu vồng mà nó, mà đậm là năm ấy lụt rất to.

H: Hai cầu vồng liên tục cùng lúc chứ gì?

3: Hai cầu vồng chồng lên nhau đấy.

H: À, thì là sẽ lụt to đúng không?

3: Vâng.

H: Ở đây có ý kiến là xem cây cỏ gừng?

1: Cỏ gừng mấy ngón đó. Một ngón là một lụt.

H: Cây cỏ gừng như thế nào thì sẽ có...

10: Nó có mấy ngón đấy, nhiều ngón thì là lụt nhiều.

H: Nhiều ý kiến cho rằng măng mọc vào bụi thì là có bão về. Tổ tò vò đắp cao thì là sẽ có lụt lớn. Con tò vò nó làm tổ cao đúng không? Vâng. Rồi là thời kỳ đẻ trứng của cá là như thế nào? Các anh có thể giải thích rõ hơn ý kiến này không?

10: Cái trứng cá đó.

1: Tức là bắt con cá đồng về mà thấy có trứng...

10: Thì là sắp có lụt đấy. Lụt là cá lên đẻ mà.

H: Tức là bắt con cá mà thấy có trứng già là sắp có lụt rồi.

10: Không, trận mưa to.

7: Mưa to chứ lụt thì không.

H: Vâng, thế rồi là chuồn chuồn bay thấp thì mưa này, cây chuối nước này, hoa khế này, hoa khế đợt cây mới giảm mưa là như thế nào?

9: Tức là cái đợt cây khế, cái đợt cây mà có cây mới đó thì chắc chắn là sẽ có trận mưa.

2: Tức là nó có đợt non đấy thì sẽ có mưa.

H: Tức là cây khế nếu tự nhiên nó ra đợt non thì mình biết sẽ chuẩn bị mưa.

- 2: Vâng, đợt soài, đợt khế ra thì đều có mưa.
- H: Cỏ gà bao nhiêu đợt thì là khoảng mấy đợt lũ, rồi sấm đông đây rồi, cây măng mọc vào trong. Hoa khế tàn là thế nào?
- 1: Hoa khế rụng đấy.
- 10: Nó rụng rồi thì lại chuẩn bị mọc cái mới.
- H: Như thế là hoa khế tàn, rụng thì có thể sắp có mưa đúng không ạ? Rồi là cây chanh mà ra lộc non thì sẽ có mưa.
- 10: Tức là các cái loại cây như cây chanh, rồi cây khế, rồi cây soài mà ra lộc là đều sắp sửa có mưa cả.
- 9: Mấy cây đó là giống nhau cả.
- H: Kiên mà kéo bầy thì là chuẩn bị mưa?
- 9: Ừ, hẳn kéo thức ăn về tổ đấy.
- H; Thì là chuẩn bị mưa. Vâng, thế thì những kinh nghiệm này là từ ngày xưa đúng không ạ?
- 1: Mà nó cũng thực tế.
- H: Nhưng mà các anh chị có kiểm chứng không?
- 1: Có, cũng đúng thực tế rứa.
- 10: Có đúng chứ.
- H: Vâng, thế thì những kinh nghiệm này các anh chị biết thì thế hệ con cháu của các anh chị thì có biết không?
- 1: Thì mình cũng truyền lại cho các con cháu thôi.
- 9: Có truyền hàng ngày.
- H: Thế truyền miệng hay là mình có ghi ra giấy?
- 3: Truyền miệng thôi.
- H: Truyền miệng thôi. Vâng thế đấy là những kinh nghiệm từ...
- 9: Từ cha ông truyền lại đấy.
- H: Bây giờ tôi muốn hỏi là những kinh nghiệm các anh chị liệt kê ở đây mình kiểm chứng rồi và mình thấy là cũng đúng. Chẳng hạn mình nhìn thấy hoa ngải tướng quân nở này, rồi cỏ gà này, rồi măng tre mọc này... thế thì những cái đấy thì mình thấy là đúng là sắp có mưa, có lụt. Thế thì mình có ứng phó được không, tức là mình nhìn thấy như thế thì bảo là à sắp có lụt rồi thì mình có làm cách nào để cải thiện tình hình không?
- 1: Có chứ.
- 2: Nếu mà mưa lụt là dân họ chuẩn bị cả rồi.
- 1: Ở đây mình sống với lũ quen rồi mà. Chuẩn bị từ thức ăn này, lương thực, thực phẩm này.
- 2: Tức là từ rằm tháng 7 âm đến rằm tháng 9, tức là ở đây thông thường mà theo âm lịch đấy là từ rằm tháng 7 của âm lịch cho đến rằm tháng 9 là họ chuẩn bị, trong cái khoảng cách đó là có mưa bão này thì họ đã chuẩn bị từ trước rồi.
- 1: Vâng, từ thức ăn, đến lương thực, thực phẩm cho người.
- 2: Đã ý thức được rồi.
- 1: Kể cả thức ăn của trâu bò.
- 9: Kể cả nền nông nghiệp cũng thay đổi về lịch thời vụ.
- 2: Do đó mà trước đây có một cái giống lúa gọi là lúa mật ngọt đó người ta cũng cấy, cấy là gặt trước lụt bão, tức là gọi là lúa vụ thu đấy, thế như vậy là gặt. Còn sau này thì như vậy là chuyển đổi thành cái vụ hè thu, thì như vậy là cũng có một số là như vậy gặt trước lụt, nhưng mà cũng có một số là gặt trong lụt.
- 1: Rằm tháng 7 với gặt.
- H: Vâng, mời anh ạ. Anh bảo là thay đổi lịch thời vụ và nền nông nghiệp cũng thay đổi?
- 9: Tức là nền nông nghiệp cũng thay đổi cho phù hợp với điều kiện sống của bà con nhân dân ở đây. Ví dụ, ngày xưa, người ta làm vụ mùa là chính, tức là ở đây tháng 10 người ta mới sản xuất cây lúa như ngoài Bắc đấy. Nhưng mà mấy năm, từ khi có lụt to đến giờ là người ta chuyển sang hai vụ, bằng cách tức là vụ thu chạy lụt để tức là người ta cấy trước thời

- hạn, tức là dùng cái giống ngắn ngày để mà nó thu hoạch trước 30 tháng 9, để tạo điều kiện cho bà con chạy lụt đấy.
- H: Vâng. Nhưng mà theo tôi được biết thì những cái kế hoạch nông nghiệp ý thì mình lại phải phụ thuộc vào kế hoạch của xã, của huyện. Như là bên Nghệ An chúng tôi vừa làm việc hôm qua thì người ta bảo là ví dụ đến ngày này, ngày này thì cấy, ngày này ngày này thì gieo mạ thì mọi người cũng phải theo.
- 9: Phải tuân theo chứ.
- H: Thế nhưng mà ở đây thì mình có phải tuân thủ cái lịch của xã?
- 9: Mình phải tuân thủ chứ vì là cơ cấu giống ngắn ngày để phù hợp với vùng ngập lụt. Có những vùng đất là...
- 2: Chỉ đạo là của xã cả.
- 3: Ở huyện chỉ đạo về.
- 2: Và căn cứ theo tiêu vùng khí hậu ở đây nữa chứ.
- H: Thế nhưng mà cái chỉ đạo của huyện và của xã xuống thì nó có phù hợp với cái tình hình thực tế của địa phương không?
- 9: Phù hợp chứ.
- 1: Nói chung là phù hợp.
- 9: Phù hợp vì là nhiều năm là thắng lợi.
- 3: Nói chung là tùy theo từng năm thôi chị ạ, chứ không phải là năm nào cũng được.
- 2: Tùy theo từng cái trục độ, tùy theo từng đơn vị một, tùy theo từng xã một.
- H: Tùy theo từng năm?
- 3: Vâng, có năm thì họ dự đoán đúng nhưng mà có năm thì họ dự đoán chênh lệch mình vẫn bị lũ lụt vài ba sào rông [ruộng] sau là bị lụt thôi còn vẫn gặt được trước ít, khoảng 80% rồi.
- H: Thế thì ví dụ như có tình trạng chênh giữa mình thì dự đoán được, mình biết là sẽ có lụt, tức là mình theo cái kinh nghiệm kia kia thì mình dự đoán là nó sẽ có lụt thế nhưng mà ở trên kia người ta lại không dự báo như thế, người ta lại bảo mình theo lịch của họ thế thì...
- 3: Mình cũng phải theo.
- H: Mình cũng phải theo thế thì người dân không có ý kiến là phải nói với chính quyền...
- 3: Nhưng mà chúng em là dân thường.
- 8: Họ căn cứ rồi.
- 3: Họ căn cứ rồi nhưng mà chúng em là dân thường thì ví dụ như họ bảo là làm cái giống này là 125 ngày nhưng mà nhà em ở nhà là nhà em chỉ làm giống cây 100 ngày thôi. Thì nhà em thu hoạch trước.
- H: À, mình vẫn tự quyết định được giống?
- 3: Vâng, nhưng mà cũng đổ lúa vào ngâm cùng một lúc với chỉ thị trên huyện đấy.
- H: À, thế nhưng mà hôm qua ở bên kia thì người ta bảo là cái giống ấy là mình cũng phải mua của hợp tác xã, do hợp tác xã cung cấp?
- 3: Vâng đúng.
- H: Thế thì mình sẽ trả tiền cái giống thì nhà nào muốn mua giống bao nhiêu ngày thì mua à?
- 3: Vâng, tự mua, tự quyết ạ.
- H: Thí dụ như em nói là em có kinh nghiệm là đáng ra phải chọn cái giống 125 ngày thì mình lại chỉ chọn cái giống 100 ngày thôi để mình có thể gặt được trước thì mình có thể tránh được lụt?
- 3: Vâng.
- H: Thế thì những người khác ở trong thôn có làm như vậy không?
- 3: Có người họ làm nhưng mà có người họ không làm bởi vì là họ, có người họ theo kinh nghiệm mà có người họ không theo kinh nghiệm.
- 10: Thông thường ở đây là có cái chỉ đạo chung, ví dụ như chỉ đạo là thời điểm này thì phải cấy cái giống này để...

- 9: phân trà ra, chứ không phải là ai muốn làm gì thì làm đâu.
- 10: ... phân trà, phân vùng ra chứ không phải là ai muốn làm cái thứ gì thì làm bởi vì là trong cái dân gian thì họ là ấy nhưng mà phải có theo chỉ đạo chung.
- 9: Bởi vì là nó còn liên quan đến sâu bệnh nữa chứ không phải là một vấn đề. Thí dụ như người ta phân ra thu chạy lụt là những vùng trũng, lụt có thể là ngập trước thì người ta dùng cái giống ngắn ngày, ví dụ như khoảng 90 đến 95 ngày là người ta sẽ thu hoạch.
- H: Vâng, cái thôn của mình là trũng nhất thì là xã có để cho mình chủ động về cái kế hoạch sản xuất không?
- 3: Không.
- H: Để mà làm sao mà như em này nói là gặt trước để thoát được cái lụt đúng không ạ?
- 3: Vâng.
- H: Thế mà những người mà coi như để chậm khoảng 10 ngày sau thì coi như là bị lụt luôn rồi?
- 3: Lụt luôn đấy.
- H: Mà lụt như thế thì gặt cũng không thể kịp nữa?
- 3: Gặt không kịp được.
- 9: Thế này chị ạ, cái đó nó liên quan đến nhiều vấn đề. Cái thứ nhất là cơ cấu mùa vụ nó căn cứ vào nông lịch, tức là do huyện người ta cơ cấu vào lúc trà lỏ để thu hoạch được, chứ cấy sớm không khéo cũng mất ăn. Chứ cấy sớm mà bị trà lỏ hoặc là bị một cái trận bão thì cũng mất ăn ngay. Cho nên người ta có cái cơ cấu rất cụ thể để cho đa số người dân là thắng lợi.
- H: Vâng, tóm lại là để cho đa số người dân là không bị mất đúng không? Vâng, thế bây giờ lại xin mọi người viết tiếp vào cái giấy màu xanh này. Chúng tôi muốn hỏi về cách ứng phó của các gia đình ở đây khi có bão, lũ về đối với vấn đề sản xuất, cũng như là đối với vấn đề người và tài sản của gia đình, thì những lúc đấy các gia đình sẽ làm gì? Thí dụ như là chuẩn bị lương thực, thực phẩm như thế nào, hay là sơ tán người đi hay là như thế nào?
- Thời gian để các thành viên viết về ứng phó của hộ gia đình với lũ lụt (từ phút thứ 57:40 đến 63:40)**
- H: Tôi xin tổng kết các cách ứng phó của gia đình khi mà có lũ lụt: Khi có bão thì chằng chống nhà cửa, kê cao các đồ dùng, chuẩn bị lương thực, thực phẩm dự trữ cho mùa bão lụt. Xin hỏi các anh chị là trung bình khi chuẩn bị lương thực, thực phẩm cho mùa bão lụt thì cần bao nhiêu gạo, bao nhiêu rau, mì tôm... Mình phải chuẩn bị trước là bao nhiêu thứ ạ?
- 2: Chủ yếu là gạo thôi. Gạo xay cho ăn được khoảng một tháng thôi.
- H: Gạo phải chuẩn bị cho ăn được 1 tháng. Còn gì nữa, thức ăn thì sao?
- 3: Thức ăn thì mua một ít, vừng lạc rồi thì gà trong nhà, cà, rồi dưa.
- 2: Thực phẩm, nói chung là lương thực thực phẩm đầy đủ.
- 7: Ruốc, dưa cà, nhút.
- H: Thế trung bình ở đây là hiện nay mỗi gia đình ở đây có khoảng bao nhiêu người ạ?
- 3: 3 người,
- 6: 4-5 người.
- H: Thế trung bình để mà chuẩn bị cho một đợt dự trữ cho lụt để có đủ gạo và thức ăn trong vòng 1 tháng thì chúng ta cần phải chuẩn bị bao nhiêu tiền?
- 3: Mình có lúa trong nhà đi xay ra chị.
- H: Vâng, thì trừ lúa đi thì còn mua sắm các thứ khác thì mất khoảng bao nhiêu tiền?
- 3: Mua sắm những thứ khác thì ví dụ như gia đình mà đông người thì phải tạm trữ khoảng vài ba tạ lúa chi đó, dự trữ tiền trong nhà để khi nào mà cần thiết thì mình đưa tiền ra để đi mua.
- H: vâng, thế bây giờ mỗi một tạ lúa bây giờ là bao nhiêu tiền?
- 3: 800 ạ.

H: thế thì mình ăn trong 1 tháng thì khoảng mấy tạ cho một gia đình khoảng 4 người?

3: Khoảng 2 tạ thôi.

H: 2 tạ là mất 1,6 triệu rồi.

3: Vâng.

H: Thế với lại bán vài tạ nữa? Bán 2 hay 3 tạ?

3: 2 tạ thôi.

H: 2 tạ nữa là mất 1,6 triệu nữa. Thế là 3,2 triệu. Như thế là để ứng phó với một mùa lũ lụt là một gia đình cũng phải chuẩn bị khoảng 3-4 triệu vào việc đó.

3: Vâng.

H: Mà trong lúc đó là không làm gì được chỉ có gọi là ăn thôi.

3: Chỉ có ăn thôi.

2: Ăn với lại phòng chống đấy.

H: vâng. Về sản xuất thì tranh thủ thu hoạch này, tức là nếu mà có ai mà chưa thu hoạch kịp thì tranh thủ thu hoạch?

3: Vâng.

1 & 10: Xanh nhà hơn già đồng đấy.

H: Phòng chống bão, lo chằng chống nhà cửa, đồ đạc, thức ăn, lương thực này cho người và gia súc. À, đây là mình mới nói hơn 3 triệu chuẩn bị lúc này là để cho người thôi. Thế còn gia súc thì là...

3: Mình có rơm rạ rồi.

8: Có thức ăn khô, khi mình gặt về là mình phải lo cái rơm cho trâu bò.

H: Đấy là trâu bò thì cho lên cao, thế còn lợn, gà vịt thì sao?

3: Cũng kê lên hết.

H: Có làm thành bè cho chúng nó lên không?

All: Có.

H: thức ăn chuẩn bị cho lợn, gà thì thế nào?

3: Lúa nghiền ra.

8: Cả lúa, cả ngô.

H: Lúa, ngô nghiền ra? Thế thì tính ra tiền là bao nhiêu?

2: Tùy theo lượng mình chăn nuôi.

1: Tùy theo ai chăn nuôi nhiều thì phải dự trữ nhiều mà ai chăn nuôi ít thì dự trữ ít. Ít nhất cũng phải có 2 tạ lúa cho cả gà, cả lợn.

H: Vâng, 2 tạ lúa nữa là cũng phải mất 1,6 triệu rồi?

1: Vâng.

H: Vẫn là cái lúa mà người ăn được đấy ạ?

10: Vẫn cái lúa đó thôi.

8: Nói chung cũng phải có cả lúa, cả ngô, cả các cái, rơm, rạ, đủ cả.

H: Vâng, nhưng mà vẫn phải tính ra tiền? Nếu mà tính ra tiền nó cũng phải khoảng 2 triệu nữa?

1: Vâng cũng khoảng từng đấy tiền. Phải 2 triệu đó.

H: Vâng, các ứng phó của các gia đình thì cũng gần giống nhau thôi.

All: Vâng.

H: Chuẩn bị thuyền, bè, thức ăn cho gia súc này. Chuẩn bị lương thực, thực phẩm này. Nếu lũ to, nước lớn thì phải sơ tán bà già, trẻ em tới nơi an toàn. Thế nếu mà lũ to, bão lớn thì trẻ em, bà già sẽ đi đâu ạ?

3: Đi lên nhà trường.

1: Đi lên nhà 2 tầng. Nhà nào kiên cố ấy. Hoặc lên nhà ở trên ủy ban.

10: Lên những cái nhà có tính chất kiên cố đấy.

H: Các anh chị có thể chia sẻ một chút là vào lúc đó thì cái tinh thần trợ giúp lẫn nhau, lá lành đùm lá rách được thể hiện như thế nào?

2: Rất tốt.
1: Rất chi là tốt chị ạ.
H: Vâng, mọi người có thể kể các ví dụ xem sao?
9: Tôi lấy một cái ví dụ như là mưa bão đến mà nhà này chưa kê kịp thì coi như nhà khác đã đến rồi. Đặc biệt là chúng tôi là bố trí các cái lực lượng, tức là tình làng nghĩa xóm đây, đây là cũng ở các cụm dân cư thôi. Các cái cụm trưởng sẽ thông tin các cái hộ nào mà có bà già, trẻ em hoặc những nhà neo đơn đây là đưa vào các điểm cần chú ý rồi nên khi mà cần phải có người đến làm ngay
3: Thanh niên khỏe thì họ đi giúp.
H: Không chỉ đi kê nhà mình mà còn đi kê giúp những nhà khác mà khó khăn?
9: Có những lúc cả đêm tối mịt mù đây.
H: Thế ai, lực lượng nào sẽ đi làm giúp ạ?
1: Thanh niên rồi trung niên.
H: Như các anh đây có phải đi không?
All: Có, phải đi cả.
9: Tất cả những ai có sức khỏe, còn làm được là đi thôi, người ta không làm được là đến giúp.
H: Như các anh khỏe mạnh thì đương nhiên là phải đi giúp rồi nhưng mà phụ nữ thì có đi giúp không?
1: Có chứ. Phụ nữ cũng đi.
H: Phụ nữ đi thì giúp cái gì ạ?
all: Thì đến giúp họ kê đồ đạc lên cho cao.
H: Chuẩn bị lương thực, chằng chống nhà cửa. Mình chằng chống nhà cửa nhà mình đã đành rồi. Thế mình có phải giúp những người khác chằng chống nhà cửa không?
2: Có chứ.
9: Có chứ, những gia đình người ta không làm được thì mình có đến giúp.
H: Như cái cơn bão gần đây nhất, tôi đọc được một cái tin về Quảng Bình là có anh đi chằng chống lại nhà hàng xóm mà...
3: bị chết đấy.
H: Vâng, chúng tôi thấy rất là cảm động về cái tình làng nghĩa xóm như thế. Rồi là sẽ sản xuất cây giống gần ngày này, thu hoạch theo phương châm “xanh nhà hơn già đồng”, chấp hành đúng quy trình sản xuất này. Chuẩn bị thuyền bè. Ở đây thì có phải nhà nào cũng có thuyền không?
All: Đa số là có.
H: Mỗi cái thuyền là khoảng bao nhiêu tiền ạ?
5: Độ khoảng gần 1 triệu.
6: Cái to hơn thì hơn một triệu.
9: Tùy theo kích cỡ.
2: Thuyền ở đây là để kết hợp với sản xuất luôn. Tức là thuyền phải đi được 2 người, để kéo lúa.
3: Họ mua để kéo lúa đấy. Nói chung là lụt thì họ kéo lúa mà về nhà thì họ dùng ở nhà.
9: Kết hợp dùng ở nhà khi có lũ lụt.
H: Đa số là thuyền to hay thuyền bé?
3: Thuyền bé thôi ạ.
H: Nếu mà lấy lúa về thì cũng...
3: cho lên cái thuyền này.
H: Chở người các thứ thì sao?
3: Cũng cái thuyền ấy ạ.
H: Thế tôi muốn hỏi là 100% dân ở trong thôn có thuyền hay không?
10: Không có đâu.
3: Khoảng 60% có thuyền.

H: Có 60% số nhà có thuyền thố còn những nhà không có thuyền thì làm thế nào?

3: Họ đi mượn ạ. Rồi họ đi đóng bè.

1: Họ đóng bè.

2: Đóng bè thì họ chuẩn bị vài cây chuối.

H: Đóng bè chuối hay là bè nứa?

1,2,3: Chủ yếu là bè chuối thôi.

2: Hoặc là họ mua nứa về họ đóng.

H: Nhưng mà bè chuối thì sợ không an toàn nhờ?

2&all: Cũng đi được.

H: Thế những nhà có thuyền thì có giúp các nhà không có thuyền không?

All: Có chứ.

3: Cho nhau mượn chứ.

H: Thế các anh chị có thể kể những cái ví dụ xem là mình giúp các nhà không có thuyền như thế nào? Ở đây, các anh chị ngồi đây thì nhà đã có thuyền hết chưa ạ? Trong số những người ngồi đây có nhà ai không có thuyền không?

10: Nhà tôi không có bởi vì nhà tôi thì gần đê, cao ráo hơn thì không cần phải thuyền.

2: Nhà tôi cũng không có.

9: Nhà tôi cũng không có.

H: Vâng, thế nhưng mà những người có thuyền đã từng giúp đỡ những người không có thuyền thì là giúp đỡ những cái gì?

3: Giúp những cái gì ví dụ như là mình có thuyền mà mình để đó thì họ mượn thuyền để họ đi giao dịch thì mình cho mượn thôi. Hoặc là khi sản xuất thì họ mượn để đi thu hoạch thì mình cũng cho họ mượn để đi thu hoạch đấy.

9: hoặc là đi chợ, đi búa thì cho họ mượn để đi mua cái này cái kia.

H: Có bao giờ mà mình phải dùng thuyền của mình để chở giúp bà già, trẻ con không?

3: Không chở được nhiều như vậy đâu chị ạ.

2: Thuyền đấy là thuyền bé.

3: Thuyền bé.

1: Khi nước to là dùng bè để chở.

3: Chỉ có là mình có thuyền như chồng em có thuyền thì phải lội dưới rồi cho bà già, trẻ em ngồi trên để kéo đi, kéo ra ngoài đê thì đi được.

H: À đã từng giúp như thế rồi. Nhà em thì giúp như thế nhưng các nhà khác, như nhà anh mà có thuyền thì đã giúp được nhà bên cạnh chưa?

6: Nói chung là vẫn có chứ.

H: vâng, anh giúp như thế nào?

6: Nhiều khi mình đến đó mà cần thiết di chuyển những cái như là lúa, là xe hoặc là những cái gì cần thiết đi gửi đấy thì mình vẫn cho lên nóc [thuyền] đó để mình chở đi.

1: Một khi có lũ to, gió lớn là ai cũng phải ra cả.

7: Tôi thì cho họ mượn thuyền để đem đi xay lúa và khi cần họ muốn đi mua cái gì thì mình phải đến, đến để giúp chở họ đi.

H: Ở đây, cũng muốn hỏi các anh chị là đối với những hộ thuộc diện nghèo trong thôn mà người ta không có đủ điều kiện, chẳng hạn như muốn kê đồ lên cũng chẳng có gì để kê chẳng hạn hoặc là thuyền không có... thì họ sẽ rất khó khăn trong sinh hoạt trong mùa lũ lụt như thế thì làm sao?

6: Như nhà tôi ở cái cụm dân cư đấy thì có một cái nhà nghèo đấy mà không có đủ khả năng để kê đồ đấy thì cũng huy động cả cái tổ dân cư nơi lối xóm đó để giúp họ kê đồ.

1: Ai có chi thì vác đến đấy, có tre đưa tre, có gỗ đưa gỗ để kê lên cao cho họ đấy. Tất cả toàn dân cùng giúp.

H: Vâng, tức là các gia đình cùng ủng hộ để họ có thể được an toàn. Vâng, như các anh chị vừa nói việc chuẩn bị để sống qua cái mùa lụt đấy, tính sơ sơ thì cũng đã 6-7 triệu rồi.

6: 5-6 triệu rồi.

H: Nào lương thực rồi thức ăn cho người, cho gia súc, gia cầm, để chuẩn bị như tôi tính khi này cũng phải 6-7 triệu mà còn có thể phải hơn vì còn những khoản lật vặt mình không tính được. Như thế thì các nhà nghèo làm sao có tiền để mà chuẩn bị như thế?

3: Thì những hộ nhà nghèo thì họ lại chi tiêu khác hơn. Họ dành dụm hơn, họ lại lúa gạo để ăn thì phải đủ nhưng mà tiêu thì họ sẽ tiêu ít hơn và họ sẽ phải đi mượn và đến khi lụt ra thì họ sẽ bán những cái khác đi để trả.

H: Thế ở đây vay mượn những những cái lúc tình huống như thế thì họ có thể vay mượn của ai và có phải trả lãi hay không ạ? Các anh chị quan sát thấy xóm mình có ai thuộc hộ nghèo không ạ?

2: Đi vay mượn tạm thế thì nó phải lãi.

3: Nói chung là vay của bà con rồi làng xóm những người có hơn thì là không cần phải trả lãi.

9: Thí dụ họ chưa kịp mua chai nước mắm thì chạy sang nhà hàng xóm người ta cũng sẵn sàng thôi. Bây giờ hoặc là gạo chưa kịp xay hoặc xay chưa đủ thì sang nhà hàng xóm vay tạm. Cái đó thì đơn giản. Ở đây cái tình làng nghĩa xóm rất ấm áp. Thế nên những cái đó thì rất là dễ.

H: Vâng, như thế thì tốt quá. Tôi muốn hỏi về sự hỗ trợ của chính quyền địa phương. Chính quyền địa phương ở đây tôi muốn đề cập đến chính quyền xã, cao hơn nữa là chính quyền cấp huyện, rồi cao hơn nữa. Thế thì vào những lúc như thế này, vào những lúc lụt lội như các anh chị đã nói là có khi đến cả tháng trời dân mình phải ở trong cái vùng rón ngập như thế thì có cái sự hỗ trợ nào từ chính quyền địa phương, từ xã, từ huyện, từ tỉnh hay là các cái nguồn nào khác không?

9: Cái hỗ trợ thì thừa với chị là cái nguồn hỗ trợ ở đây thì đa dạng. Tự lực là chủ yếu này, còn cái hỗ trợ của cấp trên như năm 2010 thì các đoàn thể trong cả nước họ trực tiếp đến đây trao quà luôn. Tức là từ quần áo, chăn màn, rồi cho đến là mì tôm.

2: Gạo, mì tôm.

9: Đầu tiên là mì tôm, gạo, rồi kể cả nước mắm, mì chính và những thứ khác nữa.

H: Thế đây là những cái hỗ trợ từ...

3: Từ ở trung ương về.

H: Còn xã thì có các cái chính sách gì không?

3: Xã thì không ạ.

9: Ở xã thì cái nguồn kinh phí của xã là cũng eo hẹp.

1: Khó khăn lắm.

9: Do đó là xã chỉ có hỗ trợ bằng các cái phương pháp, tức là tạo điều kiện cho bà con nông dân có các cái quỹ rất là đơn giản thôi, thí dụ như những hộ gia đình đặc biệt khó khăn thì xã trích một số nào đó, với điều kiện cái gia đình nào đó là phải có Ban để xét và cứu hộ đưa đến trực tiếp khi đó. Tức là cũng có hỗ trợ ở xã nhưng mà hỗ trợ này là có hạn.

H: Thế xã có những chính sách, tôi không nói về vật chất nhưng mà có những cái chỉ đạo gì không? Như lúc này các anh chị nói là khi mùa lụt lội là phải có một đội đã phân công trách nhiệm từ trước là phải giúp đỡ những cái nhà khó khăn, neo đơn để kê dọn, chằng chống các thứ, là có cái lực lượng đấy.

2: Vâng.

H: Và lực lượng đấy là của thôn xóm bố trí đúng không ạ?

All: Vâng, là của thôn xóm đấy.

H: Là của thôn xóm tự bố trí nhưng mà có cái chỉ đạo từ xã chứ ạ?

All: Có chứ.

9: Tôi nói thế này, khi mà, hễ mà có một cái dự báo từ trung ương về là xã phải có cái họp Ban chỉ đạo phòng chống bão lụt cái đã.

7: Vâng, ban chỉ đạo phòng chống bão lụt.

9: Tức là bao gồm từ hàng ngũ cán bộ của thôn, xóm đây là mời họp hết, tức là cán bộ từ cấp trung đội, công an, nói chung kể cả công an trật tự nữa, là tất cả các nguồn lực vào họp. Họp xong rồi về triển khai ở các thôn xóm như chúng tôi là bắt đầu lại mở rộng ra, tức là các cán bộ của mặt trận mời các khối xóm đến để bàn phương pháp để là chống. Chống thì bằng cách như vậy là: thứ nhất là tuyên truyền cho bà con cái thông tin bằng cái hệ thống truyền thanh, thứ nhất là phải cung cấp thông tin để cho bà con biết được; Sau đó là tự mỗi địa phương, tức là tùy cơ ứng biến, từng cái xóm một để có cái giải pháp, tức là do chỗ nào sâu hơn, lụt hơn, điều kiện hoàn cảnh như thế nào thì phân thành, như vậy là chia sẻ để cùng hội ý, cả cái ban lãnh đạo đây là cùng chuẩn bị. Thứ hai, cái lực lượng thì báo cáo với chị là chúng tôi, tức là hàng năm chưa bão nhưng mà chúng tôi đã có cái lực lượng trung đội, đó là trung đội mạnh, đã cử bao nhiêu người là phải tuần đê, rồi bao nhiêu người là phải tuần xóm, rồi bao nhiêu người là lực lượng để ứng cứu những cái hộ khó khăn đặc biệt hoặc có khi nguy cấp thì có cái lực lượng đó để ứng cứu. Công an thì như vậy làm cái việc là giữ gìn an ninh trật tự vì lúc nhớ có gì xảy ra. Thế nên cái này là bố trí rất chặt. Do đó, chúng tôi vừa rồi, cơn bão vừa rồi là khi có thông tin như vậy là chúng tôi họp liên tục, không có ngày nào là không họp, tức là sau mấy tiếng là phải họp để chỉ đạo, nắm sát tình hình.

H: Vàng, thế thì ở đây, chúng tôi đi ở bên kia thì người ta có được xây một cái nhà cộng đồng mà là rất là cao để khi mà lụt thì những nhà mà không có khả năng lên tầng, khó khăn thì bà già, trẻ con là có thể đi lên đó ở một vài ngày, thì ở xã mình có không ạ?

3: Không ạ.

9: Xã mình thì không có nhà cộng đồng nhưng mà hiện nay có trụ sở ủy ban và hai nhà trường với lại trụ sở hợp tác xã là các nhà cao tầng nên là vừa rồi là chúng tôi thông báo những hộ cần di dời là lên đây ở cho an toàn, tức là cũng có tổ chức.

H: Vàng, lên đây ở cho an toàn hoặc là ở nhờ nhà nhau.

1: Ở nhờ nhà nhau.

9: Và có cái tổ chức để bảo đảm an toàn cho họ.

H: Vàng, thế cái lúc đó thì các cái thuyền sẽ chuyên chở người đi ra đặng đây ạ. Cái thuyền đây là của xã người ta huy động vào hay là mình tự chở dân ra?

3: Giúp nhau thôi.

9: Nói chung là giúp nhau và có tổ chức. Khi cần thì có tổ chức tức là lực lượng trung đội họ sẽ đến.

H: Vàng, như thế là để đảm bảo an toàn về tính mạng cho mọi người đúng không ạ? Tức là đã có sẵn những cơ sở đó, lần nào lụt là mọi người cũng đến đây ở cái chỗ đó. Vàng, thế còn cá nhân các anh chị ngồi trong nhóm mình đây thì các anh chị có nhà cao để đảm bảo an toàn không và có hàng xóm nào đến nhờ nhà mình chưa?

9: Nhà anh này (số 5) có nhà hai tầng, vừa rồi đây là có một số bà con là, tuy là lụt bão chưa đến nhưng mà hầu như mọi người đăng ký là anh sẵn sàng mời đến ở thôi có gì đâu.

H: Anh cũng sẵn sàng nếu mà mọi người đến ở nhờ?

5: Vàng, sẵn sàng.

4: Sẵn sàng mời họ đến ấy chứ.

H: Ở đây các anh chị đã có ai đến ở nhờ nhà mình chưa?

All: chưa ạ.

H: Thế có ai đến xin nước mưa, nước giếng gì không ạ? Vì cái lúc lụt lội thì nước sạch rất là thiếu.

10: Có cả. Nước sạch thì có.

H: Ở đây các anh chị có bể nước hết không?

All: Có.

H: Thế là nếu người dân cần thì đến xin nhà mình?

10: Vàng.

- 9: Ở đây thì có hai đặc điểm này chị này. Tức là mùa hè khi bị xâm nhập mặn thì cái hệ thống nước sạch nó cũng kém. Tức là khi bị xâm nhập mặn thì cái hệ thống chưa xử lý được cái xâm nhập mặn, chứ còn cái chuyện nước mưa thì các nhà đến nhau xin là chuyện bình thường. Không phải mua bán gì cả, chỉ có đến mà xách của nhau về mà ăn thôi.
- H: Vâng, nhân thể anh nói đến xâm nhập mặn thì tôi lại quên là từ nãy chưa hỏi về xâm nhập mặn. Lúc nãy thì các anh chị có nói là lụt lội thì nó ảnh hưởng đến cây trồng như thế này, thế thì bây giờ các anh chị có thể cho xin thêm ý kiến là xâm nhập mặn nó vào như thế thì ảnh hưởng thế nào đến chăn nuôi này, rồi xâm nhập mặn thì nó ảnh hưởng đến cây trồng như thế nào?
- 7: Báo cáo với chị là thường là đến cái mùa cạn, tháng 3, tháng 4 đây là ở đây là cái nơi cao điểm nhất là cái nước là rất khan hiếm cho nên là cái nước mặn nó xâm nhập lên, thì là ở đây là nó ảnh hưởng...
- H: Nó xâm nhập từ ở đâu vào?
- 1, 2: Từ ở ngoài cửa biển, ngoài sông Lam vào.
- H: Nó đi vào theo đường nào?
- 7: Theo dọc sông Lam đấy.
- 1: Theo công Trung Lương.
- H: Dọc sông Lam, nhưng mà lúc đấy hạn hán thì...
- 8: Nước lên nước xuống đấy, thủy triều lên xuống.
- 2: Ở đây nếu nước trên nguồn nó nhiều thì nó mới chảy xuống thì dòng chảy nó mới được xa. Nhưng mà bây giờ nguồn trên này cạn đấy thì nó chảy được đến đây thì như vậy cái nước ở bên dưới này là nước mặn tràn lên, do thủy triều đấy.
- 7: Lên thì khi đó thì các cái cây trồng như lúa là nó cạn thì bắt buộc phải bơm lên mà bơm lên thì nó ảnh hưởng đến là sâu bệnh... rồi nó kém hơn, thu hoạch nó kém hơn.
- 10: Đợt nào gió nồm lên liên tục là nước mặn nó đẩy lên thì nó lại vào ruộng của mình, xâm nhập mặn đấy.
- 2: Mà cái màu nước nó khác hơn, nó xanh hơn, xanh trong đấy.
- H: Thế thì tôi thấy bảo là nếu có nước mặn nó vào trong cái ruộng nào thì chỗ đó lại có rươi, điều đó có đúng không?
- All: Không phải.
- 10: Rươi là nước lợ chứ không phải nước mặn.
- H: Vâng, rươi là nước lợ. Thế thì ở đây là không có rươi?
- 2: Vẫn có.
- 10: Bên ngoài kia vẫn có rươi.
- 1: Ngoài dọc sông La đều có cả, sát đê.
- 2: Có rươi thế nhưng mà hầu như ở ngoài sông cả.
- H: Nhưng mà chỗ đó không phải là ở thôn mình đúng không ạ?
- 2: Thôn mình cũng có nhưng mà ít.
- 10: Ở khu ngoài đê đây vẫn có chứ.
- H: Thế như vậy là cái nước mặn nó vào là nó ảnh hưởng đến cái năng suất của cây trồng rồi là bị sâu bệnh thì là mình lại phải...
- 10: Mặn nồng độ cao là chết đấy.
- 3: Mặn đắng là chết, chết sạch.
- H: Có bao giờ là mình phải cấy cái đợt đấy nó chết mất rồi mình lại phải cấy lại không?
- All: Có chứ.
- 3: Cái đó thì nhiều.
- 9: Đó là mấy năm trước thôi, còn mấy năm nay thì lại có cái hệ thống của công ty thủy nông nếu như là mặn nhiều là người ta đóng cống lại.

- 10: Bây giờ có cái hệ thống kiểm tra nồng độ mặn trong nước và phù thuộc vào cái cống Trung Lương đấy. Nếu mà nước mặn là mình đóng cái cống lại, mình sẽ không cho cái nước vào đồng trong này.
- H: Thế thì các anh chị thấy là cái ảnh hưởng nhiễm mặn mức độ nó như thế nào? Tức là cái số ruộng mà bị nhiễm mặn đấy thì bây giờ có bị nhiễm mặn nhiều hơn trước không hay là nó vẫn chỉ bị nhiễm một số ruộng thôi hay là tăng lên?
- 7: Tình hình nước mặn trong giai đoạn hiện nay là cũng được là cái bên thủy văn họ cũng ra ngoài sông họ đi kiểm tra. Nếu mà cái độ mặn lớn thì họ không cho nước vào mà nhẹ thì họ mới cho nước vào. Nói chung là cũng phải bơm nhưng mà nó ảnh hưởng nhẹ hơn. Thì những cái vấn đề đó là cũng phải chấp nhận bơm.
- H: Vàng, thế những cái ruộng mà bị nhiễm mặn ý. Ý tôi muốn nói đến tỷ lệ ruộng bị nhiễm mặn ấy, mỗi nhà thì đều có một số ruộng bị nhiễm mặn đúng không, thì cái ruộng đấy nó có ảnh hưởng đến tất cả các hộ trong thôn hay chỉ có một số hộ bị thôi.
- All: Tất cả đều bị.
- H: Bơm là bị hết cả.
- 2: Bơm là bị tất cả.
- 1: Hầu như là toàn dân.
- 5: Tất cả kể cả ruộng trên và ruộng dưới đều bị hết.
- 8: Gọi là bơm, máy bơm thì hút nước từ dưới sông lên đồng ruộng.
- H: Thế là lúc đó là nước sông nó bị nhiễm mặn.
- 8: Bị nhiễm mặn.
- H: À, thế là bơm lên cho mình là bị nhiễm mặn tất cả. Mọi người đều bị. Thế thì nước bị nhiễm mặn đấy thường là mùa nào ạ?
- 3: Vụ chiêm.
- 9: Tháng 5, tháng 6.
- 2: Cuối vụ chiêm với bắc sang mùa hè thu.
- 10: Sang làm cái mùa hè thu cũng vậy.
- 2: Chiêm mà sớm là cũng mắc một vài đợt.
- H: Thế đấy là ruộng trồng lúa hay trồng rau màu?
- all: Trồng lúa.
- 8: Chủ yếu trồng lúa là chính thôi.
- H: Rau màu thì có bị ảnh hưởng gì không?
- 5: Mình không làm thì cũng không bị ảnh hưởng gì.
- H: Thế nhưng mà nếu mà lụt một cái thì coi như rau màu cũng bị mất luôn?
- 5, 3: Mất luôn.
- H: Các anh chị có thể cho biết xem là nếu mà chăn nuôi những cái đợt, bão, lũ lụt như thế thì chăn nuôi bị ảnh hưởng như thế nào?
- 5: Chăn nuôi thì bị ảnh hưởng là nó chết, nó dịch. Dịch với chết nhiều.
- H: Vàng, sau lụt thì bị ạ hay là?
- 5: Trong lụt thì cũng có khi có nhà bị ngập thì có khi cũng chết hoặc trôi đi. Còn sau lụt thì thường lại bị dịch.
- H: Dịch bệnh thường là gì?
- 3: Tụ huyết trùng, rồi là tiêu chảy.
- 5: Gà bị dịch.
- 1: Sau lụt hay bị dịch tả.
- H: Lúc này chị có nói cái ý là trong lụt rồi sau lụt thì sức khỏe của người dân cũng bị ảnh hưởng rất nhiều. Bây giờ chị có thể nói tiếp ý đó?
- 1: Thì ở đây cái vùng này tại sao nói nó ảnh hưởng đến sức khỏe cả trong, trước và sau lụt. Thì đây là cái vùng chiêm trũng, do chiêm trũng thì sau toàn bộ nước rác các cái là nó đổ chảy về đây. Thường thường ở cái vùng đây sau lụt là hay có bùng nổ về dịch sốt xuất

- huyết vì do muỗi ở các cái vùng nước bẩn đó, vì hệ thống kênh tiêu hóa ở đây rất kém, chưa có hệ thống kênh tiêu hóa. Cái đề xuất của người dân, cái dân ở đây đề xuất đến nay cũng 5-7 năm nay rồi, từ họp hội đồng cho đến họp thôn rồi đến các cuộc họp dân chúng tôi đều đề xuất cả nhưng mà cái kiến nghị của chúng tôi chưa giải quyết được.
- 7: Mương tiêu úng.
- 1: Vì cái mương tiêu úng quá kém. Toàn bộ nước bẩn nó đọng lại, đọng lại thì muỗi sinh sôi ra. Bình thường hàng năm có cái dịch sốt xuất huyết bùng phát là từ cái thôn nì.
- H: Là vào tháng mấy?
- 1: Tháng 4 cho đến tháng 8.
- H: Vâng, sốt xuất huyết thì có thể ảnh hưởng đến toàn dân nhưng ở đây thì có hai chị phụ nữ có thể cho biết xem với phụ nữ và trẻ em thì mình bị ảnh hưởng như thế nào?
- 1: Cái tỷ lệ của phụ nữ và trẻ em bị mắc nhiều nhất. Bởi vì là cái sức đề kháng kém hơn cho nên bị nhiễm nhiều nhất.
- H: Vâng, ngoài sốt xuất huyết ra thì còn có bị bệnh phụ khoa không? Chị em có bị bệnh phụ khoa không?
- 1: Phụ khoa chiếm 80% rồi.
- H: Thế sau mỗi cái đợt như thế thì có đoàn nào về khám bệnh cho dân hoặc là cứu trợ về thuốc men không? Đã có những đợt như thế chưa?
- 1: Mỗi lần là có cái chương trình của Trung tâm y tế huyện đấy thì người ta có về khám miễn phí cho phụ nữ và có cấp thuốc, nhưng mà tỷ lệ thì cũng không đáng kể, nói thật là như vậy.
- H: Thế cái lúc mà lụt cao như thế thì trẻ con nghỉ học hết ả?
- All: Vâng.
- H: Được nghỉ học?
- All: Vâng, được nghỉ học.
- H: Nhưng mà nghỉ đến cả tháng như thế thì xong rồi làm thế nào để mà học đuổi được chương trình?
- 3: Chương trình sau là thầy cho đi học bù.
- H: và các cháu vẫn đảm bảo là đến cuối năm là vẫn thi cử được?
- All: Vâng.
- H: Đấy là các cháu nhỏ thôi chứ, các cháu học cấp 3 thì?
- All: Nghỉ hết ả.
- 10: Trường cấp 3 cũng nghỉ luôn chứ. Vì trường cấp ba cũng ngập băng hết.
- H: Vâng, thế thì cũng khó khăn nhiều. Thế ở xã mình thì vừa rồi ở chính phủ có cái chương trình gọi là hỗ trợ những gia đình nghèo làm cái nhà chống lũ đấy thì xã mình có được nhà nào không?
- 3: Có, thôn mình có được một nhà.
- 2: Chương trình chống lũ ở đây chưa có, chỉ có những hộ ngoài đê thôi.
- 3: Chỉ có cái xây nhà cho người nghèo thôi. Hỗ trợ hộ nghèo làm nhà.
- 1: Chưa có chống lũ đâu.
- H: Hộ nghèo với gia đình chính sách thì làm nhà gì ả?
- 1: Sửa lại nhà.
- 8: Thay lại tranh tre, làm nhà mới luôn.
- 3: Xóa nhà tranh tre đấy.
- H: Thế thì cái đó là lấy từ nguồn ngân sách nào?
- 3: Ngân sách xã hội.
- 8: Ngân sách xã hội chứ.
- H: Vâng, nhà nào mà ọp ẹp quá thì sẽ làm cho nhà mới.
- 8: Nói chung hộ nghèo thực tế.
- 3: Chưa có nhà, xóa nhà tranh tre.

H: Còn bên Hưng Nhân hôm qua nghiên cứu thì ở ngoài đê nên là nhà nước có hỗ trợ cho các hộ gia đình làm cái nhà bê tông chống lũ.

2: Vượt lũ.

H: Nhưng mà ở đây thì không được cái nhà đấy. Nhưng mà cũng có cái nguồn hỗ trợ là thay nhà mới đúng không?

3: Xóa nhà tranh tre đấy.

2: Theo Nghị quyết 167 của chính phủ về xóa nhà tranh tre dột nát.

3: Có chủ trương đó.

H: Ngoài chương trình 167 của chính phủ thì có các nguồn hỗ trợ nào khác của các tổ chức phi chính phủ đã hỗ trợ cho dân ở địa phương mình không?

1: Chưa có chị ạ.

3: Nhà hảo tâm chỉ hỗ trợ ở trên nhà trường thôi cô ạ.

H: Hỗ trợ gì?

3: Hỗ trợ tiền, rồi là xe, xe đạp và chăn màn, quần áo cho những cái hộ nghèo với con bị mồ côi cha hoặc mẹ.

H: Ví dụ như ở Hà Nội thì chúng tôi là ở các tổ dân cư là hàng năm được kêu gọi rất nhiều về cả tiền này, và ví dụ như có những cái quần áo hơi cũ thì mình cũng có gửi cho phường, phường người ta gom lại rồi cũng có các cái đoàn của chữ thập đỏ hay là những đoàn như thế thì có vào đến trong này không?

All: Có đấy.

1: Năm 2010 là có đấy.

8: Có quần áo, rồi chăn màn, rồi đệm.

H: Có tiền không ạ?

All: Có tiền.

8: Có tiền, những người có hoàn cảnh khó khăn thì người ta cấp bằng tiền, còn nhà bình thường thì có gạo, quần áo, chăn màn các thứ thôi.

H: Thế thì nhà bình thường cũng có ạ?

All: Cũng có đấy.

H: Vàng, thế còn ngoài ra, ngoài các nguồn đấy thì trong thôn xóm có huy động giúp đỡ lẫn nhau không? Thí dụ như trong thôn thì có những nhà nghèo nhất chẳng hạn thì là mặc dù nhà mình cũng bị bão lụt, cũng khổ rồi nhưng mà có bao giờ mình phải ủng hộ, đóng góp để ủng hộ cho các nhà khác không?

All: Có chứ.

1: Vận động, quyên góp giúp đỡ có.

H: Quyên góp tiền hay là?

1: Tiền, gạo, quần áo.

H: Thời điểm quyên góp mà nhiều nhất thì mỗi nhà đóng bao nhiêu tiền, bao nhiêu gạo?

1: Tùy lòng hảo tâm thôi.

8: 10 ngàn, 20 ngàn cũng có.

10: Tức là tập trung vào chương trình hỗ trợ cho người nghèo. Những người giàu có hơn thì người ta đã ủng hộ hàng trăm, vài trăm đấy. Thường thường như cái thôn này một đợt như vậy cũng được khoảng 3-4 triệu.

H: Vàng, là để cho các hộ nghèo?

10: Để cho các hộ nghèo.

H: Dù là có những cái nguồn hỗ trợ từ bên ngoài nhưng mà chúng ta cũng xác định là nội lực là đùm bọc lẫn nhau, trong lúc bão lụt là mình cũng giúp đỡ các gia đình khác rất nhiều. Đây là một cái truyền thống rất đáng quý của người Việt Nam cũng như là đặc biệt là ở miền Trung hay bị bão lũ. Bây giờ xin hỏi các anh chị một câu nữa đó là để chính quyền địa phương và các gia đình ở đây có thể ứng phó tốt hơn đối với bão lụt thì cần được hỗ trợ những gì từ phía trung ương, các dự án, các nguồn, những cái hỗ trợ mà các anh chị

- xem là thiết thực nhất. Chứ còn mà để bảo là làm nhà chống lũ cho từng gia đình thì chắc là khó lắm. Thế thì các anh chị có thể cho biết ý kiến về những mong muốn hỗ trợ cho gia đình mình và những gia đình nghèo, khó khăn hơn?
- 10: Ở đây, tôi thấy là cái cần thiết trước mắt là cái hệ thống tiêu úng cho cả cái cộng đồng này. Cái đấy là cái thiết thực nhất. Chứ còn bây giờ mà không có cái hệ thống tiêu úng thì còn khó khăn nhiều nữa.
- H: Vâng, hệ thống tiêu úng cụ thể là cái gì?
- All: Cái kênh mương đấy.
- 10: Gọi là cái mương tiêu úng, như là từ đây trên này xuống đến mãi gần cống Trung Lương đấy.
- H: Cái hệ thống tiêu úng đấy hiện nay nó đang có rồi đúng không?
- 3: Có rồi nhưng mà nó đang là đất.
- 10: Mương đất. Hàng năm sau một đợt lại phải đi khơi thông cống rãnh.
- 1: Sau một đợt mưa lũ là nó lại bị tắc đấy.
- 5: Phải có nguồn để xây được cái kênh bê tông cơ.
- 2: Những năm 70 coi như là chiến tranh ác liệt đấy là đắp hai cái cống này thì nhà nước có xác định là đào một cái mương tiêu từ ở trên Đò Hào xuống đây này nhưng mà sau đó do cái điều kiện dân cư ở đây như vậy là cho đến giờ mới đào đến cái khúc trên này thôi như vậy là còn đang tắc ở cái chỗ đấy. Thì giờ như vậy là yêu cầu là muốn làm khơi thông từ ở trên Đò Hào cho đến tận chỗ đây, tức là chỗ hói Ấm rồi là ra cống đấy, cống Trung Lương luôn.
- H: Trên thực tế khi mà chưa có sự hỗ trợ thì người dân có tham gia vào việc khơi thông kênh mương đấy không?
- All: có chứ.
- 3: Cái đấy phải làm thường xuyên, hàng tuần đấy chứ.
- H: Nhưng mà ý các anh chị muốn nói là
- 1: Xây hẳn thành một hệ thống bê tông kiên cố đấy.
- 5: Bê tông hóa.
- 3: để cho khỏi cây cối nó mọc đấy.
- 1: Với cả nước chảy thì chảy trong hệ thống mương, không lan tràn ra khu dân cư.
- H: Thế ngoài ra cái đó cũng cần phải có nguồn vốn lớn đấy, không đơn giản?
- 10: Vâng, cần phải có dự án đấy.
- H: Ngoài ra, còn thứ nào cần hỗ trợ mà nó thiết thực hơn, gắn với đời sống của các gia đình?
- 2: Vật tư sản xuất.
- H: Cụ thể là gì?
- 2: Giống, rồi thì phân bón, phân đạm, thuốc trừ sâu.
- 3: Cây giống và con giống.
- 1: Phổ biến khoa học kỹ thuật.
- H: Tôi tưởng là ở đây có cái chương trình khuyến nông chứ. Hàng năm, người ta tập huấn cho các gia đình?
- All: Vâng, có tập huấn.
- 3: Nhưng mà đang được ít.
- H: Tức là các anh chị thấy là cần phải tập huấn thêm à, tập huấn về những cái gì?
- 3: Có nhiều gia đình họ chưa được đi thôi còn hầu như là được đi nhiều rồi.
- 1: Tập huấn về khoa học kỹ thuật.
- H: Thế ở đây mà tập huấn về khuyến nông thì phụ nữ có được đi không?
- 1: Đi chứ.
- 10: Hầu như là phụ nữ.
- 2: Toàn phụ nữ đi chứ. Huy động toàn bộ đấy.
- H: Tại sao lại có những gia đình chưa được tập huấn?

- 3: Thì nói chung là cứ cắt cử từng đợt một đấy.
- H: Nếu mà cắt cử vòng quanh thì phải nhà nào cũng được đi tập huấn chứ?
- 3: Nhưng mà vẫn chưa đủ.
- 10: Nhiều năm rồi, cắt cử nhiều năm rồi nhưng mà vẫn chưa đủ.
- H: Tập huấn khuyến nông là từ trên phòng nông nghiệp à? Nếu mà dự án có chương trình khuyến nông thì tốt?
- 1: Vâng, càng học nhiều càng tốt. Để biết được loại giống và cây trồng cho phù hợp.
- H: Thế các anh chị thấy là có cần phải có các lớp tập huấn kinh nghiệm về dự báo và phòng chống bão lũ không?
- 8: Không, cái đó không cần bởi vì bây giờ qua thông tin đài báo là biết hết rồi.
- 2: Với lại có chỉ đạo từ trên huyện xuống nữa. Mỗi lần như vậy là có thông báo.
- 3: Có truyền thanh.
- 1: Có thông báo trước dăm bảy ngày đấy.
- 8: Khi cái bão hình thành là đã có chuẩn bị rồi.
- H: Tôi là nhà nghiên cứu đi từ Nghệ An sang đây thì tôi thấy là kinh nghiệm ứng phó với bão lũ thì mình các gia đình chủ động rất nhiều, cũng phải tự lo lấy mọi thứ chứ không trông chờ vào sự hỗ trợ từ bên ngoài và có cái tình đoàn kết, hỗ trợ đùm bọc lẫn nhau. Cảm ơn các anh chị.

Kết thúc